

reeds te vinden in „de houding”, in het uiterlijk verschijnsel. Immers er zijn verschijnselen, die niet liegen.

En bij die uiterlijke verschijnselen zijn er, die een vrij duidelijke taal spreken. Vóór klaarder taal, dan velen schijnen te weten.

Wat toch is het geval? De meeste mensen denken, dat alleen de trekken van het gelaat spreken en uitdrukken de taal, die er in de ziel klinkt. Maar zóó is het allermínst. Het meest vriendelijke gelaat kan het grootste geduld verbergen, terwijl de voeten de waarheid zeggen. Vooral dames laten heel veel uit haar zielen lezen door de beweging van de voeten. Misschien door het lichtere schoei-sel en de grotere impulsiviteit.

Wanneer ge met een dame bezig zijt wat dringend te spreken over een of andere gewichtige aangelegenheid, en zij zit u met het meest vindelijke gezicht van de wereld belangstellend te volgen, zoodat ge denkt; ze schijnt geduldig te zijn, en gaarne te hooren naar wat ik zeg — wanneer ge een kleine berisping moet geven, en zij blijft maar luisteren — denk dan niet, dat ge met een „engel van geduld” te doen hebt, zolang ge niet héél even hebt gekeken, hoe de houding van haar voeten is. Wanneer ze nu eens de punt, en dan weer de hiel van haar voet tegen den grond drukt, dan is de juffrouw héél erg ongeduldig, en is haar houding niet anders dan een voorwendsel — waar ze dan in den regel haar reden wel voor zal hebben.

Als ge tegen iemand, die u een verhaal heeft verteld, zegt: „maar man, denk eens na, of het wel werkelijk zoo was”, dan zal hij misschien even voor zich uitstaren, en zeggen: „ja, ik vergis me niet”. Maar heeft hij het voor-zich-uitzien niet óók de wenkbrauwen gefronsd, dan hebt ge vermoedelijk te doen met een opsnijfer, of in ieder geval met iemand, die op dat oogenblik niet nadenkt, zoodat gij hem verzocht, — want diep nadenken brengt steeds mee, dat iemand min of meer duidelijk zijn wenkbrauwen samentrekt.

En zoo is er wel meer; later vertellen we daarvan nog wel eens iets.

Maar men ziet, dat op die wijze het lezen in de ziel van een ander ook een soort „kunst” kan worden, — in de samenleving een „kunst”, die heel veel beteekent, — zij het dan ook, dat men niet immer aangename ontdekkingen doet.

J. WATERINK.

LITERATUUR EN KUNST.

„Achter de groote Poort”.

Een van de proza-vormen, die in de nieuwere literatuur geleidelijk aan tot een soort zijn geworden, is de autobiografie als een verhaal van algemeen karakter. Bepaaldelijk wordt dan het eigen jeugdleven van den auteur beschreven, 't zij geheel, 't zij in eenige phase daarvan, en daarom worden (met een minder juiste naam) deze romans gewoonlijk „jeugdautobiografieën” genoemd.

Meestal noemt de Schrijver niet zichzelf als hoofdpersoon. Het verhaal of de schetsenbundel betreft een willekeurigen jongen, over wien wordt verteld, die wordt geteekend in z'n milieu en als product van de daar heerscheende verhoudingen, of ook een willekeurig meisje, soms niet eens bij name genoemd. De hoofdzak van deze boeken is dan ook niet het verhaal als zoodanig, maar de psycho-analyse van de hoofdfiguur, zoodat die door het gebeuren telkens op den voorgrond komt en op dat gebeuren reageert.

Maar bij het nauwkeurig lezen van die boeken, vooral bij de ervaring hoe diep de psycho-analyse indringt in het leven van zoo'n jongen of meisje, komt men al spoedig tot de conclusie, dat men hier met een autobiografie te doen heeft, dat de Schrijver van en over zichzelf vertelt. Soms zijn het kleinigheden, waaraan men het merkt, een volgende maal kan men het afleiden uit de nauwkeurigheid van de kennis omtrent personen en verhoudingen, in andere gevallen weten we het uit latere mededeelingen van den Schrijver zelf — maar, bij verschillende vorm en gevarieerde wijze van onscenering, blijft steeds het autobiografisch karakter.

Ten voorbeeld wijzen we op van Eeden's „Kleine Johannes”, Van Deyssels „De kleine Republiek”, Van Looy's „Jaapje”, Borel's „Het Jongetje”, Car-ty van Bruggens „Het huisje aan de sloot” e.d.

Deze „jeugdautobiografieën” vormen zeker niet de minst belangrijke rubriek moderne romans. Integendeel, ze zijn in den regel van zeer bijzondere waarde, omdat ze door hun eigenaardig karakter de natuurlijke vereeniging zijn van de beste tach-tigerseigenschappen.

Tot deze jeugdautobiografieën behoort ook het boek, dat we in dit artikel bezien „Achter de groote Poort” *) van J. van der Maas.

't Is een schetsenbundel met een tiental afzonderlijke verhalen, die echter alle vertellen van wezen-opvoeding in het zelfde weeshuis.

Een bepaalde hoofdfiguur is er dus niet, al komen verschillende personen in meer dan een verhaal terug. En we zouden niet aanstonds het autobio-

grafisch karakter van het boek bemerken, als niet een inleiding voorafging, die dat duidelijk vooropstelt. De schetsen zelf zijn ook veel meer milieu-beschrijvingen dan verhalen, al is wel het verhalend element hoofdzak. Maar, als we eenmaal weten, uit de inleiding, hoe de vork in den steel zit, zien we aan vrijwel ieder stuk hoe de auteur hier vertelt van een omgeving, waarin hij zelf heeft geleefd, waarvan hij zelf deel heeft uitgemaakt, het groote weeshuis te Rotterdam, zoodat het een aantal jaren geleden (vijf en twintig ongeveer) was. En, al is er dan niet een hoofdfiguur, waarin we den Schrijver zelf herkennen, in onderscheidene beschrijvingen voelen we toch wel de teekening van eigen ervaring, de herinnering aan eigen gebeuren.

Sommige stukken zijn daarom niet onverdienstelijk in de typeering van menschen en toestanden. Een schets als „Onder den riem”, die van de onderlinge verhoudingen onder de weesjongens een beeld geeft, kan daarvoor ten bewijze dienen, terwijl b.v. „De Brand” ook wel een eigen kleur heeft. De beste stukken uit den bundel zijn stellig juist die milieu-beschrijvingen, waarin de personen staan tegen den achtergrond van het weeshuis-leven, vertellingen als „Sinterklaas”, „De nieuwe Jongen” e.d.

Veel minder daarentegen zijn de, ietwat moraliserende, karakterstudies, van den jongen, die niet wil („Als een schip zonder roer”), den jongen, die slechts één ideaal heeft en daarnaar streeft met al z'n kunnen („Het juk eener jeugd”) e.d. Misschien is het, omdat deze schetsen uit het autobiografische kader vallen, misschien omdat te veel bij-effecten veelkleurig maken, in elk geval het moraliserend-verhalende doel schade aan de karakteriseering.

„Jongensliefde”, ofschoon weinig origineel, is een niet onaardig schetsje, dat in elk geval een indruk nalaat, meer dan b.v. „Sneeuw”, dat in geheel andere richting verloopt, dan de opzet deed vermoeden. Beter weer leeft het milieu in 't laatste verhaal „Het Afscheid”.

De stijl van de verschillende verhalen is vlot; hier en daar zijn mooie fragmenten aan te wijzen.

Ietwat zonderling doet de inleiding aan. Ze is een soort van verdediging tegen eventuele critiek, een waarschuwing, zoo men wil, dat men geen conclusiën trekken mag uit het boek.

M.i. is zulk een stuk geheel onnoodig en zelfs ongewenscht. Onnoodig, omdat een goed boek zichzelf verdedigt, ongewenscht, omdat de gedachte ontstaat aan tendenz, juist door het met nadruk verklaren, dat van geen tendenz sprake is. Romans, door een inleiding voorafgegaan die bespiegeling is over hetgeen volgt, zijn in den regel tendentius. Ik geloof, dat niemand daaraan gedacht zou hebben, als de Auteur niet zelf die gedachte had opgewekt. Bovendien lijkt mij de styleering van deze inleiding weinig gelukkig.

Liever daarom denken we heel dat stuk maar weg en aanvaarden het boek, zoodat het dan wordt. En dan heeft het inderdaad wel veel goeds, ook als bijdrage tot de „jeugdautobiografie” in de moderne literatuur.

U. T.

*) Uitgave Neerlandia, Arnhem.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Heidenzending op de Heide.

In het najaar van 1924 vierde de Hermannsburger zending haar 75-jarig jubileum.

Nu is zulk een jubileum in onze dagen niets bijzonders. En het gaat niet aan, op al die feestdagen hier de aandacht te vestigen. Zoo had de Berlijn-sche zending haar 100-jarig bestaan te gedenken, voor welke gelegenheid Prof. Richter een geschiedenis van het genootschap schreef, een boek van meer dan 700 bl. En in onze eigen zending jubileert bijna geheel Midden-Java; men ziet het o.a. aan de feestelijke aflevering van „Uit Keboemen”, met mooie plaatjes van het Friesche zendingsterrein voorzien.

Toch mag de Hermannsburger zending even naar voren worden geschoven, omdat zij een speciaal karakter draagt, en ook voor ons rijke lessen bevat.

Hermannsburg ligt op de Lüneburgerheide, in Neder-Saksen. In het midden van de vorige eeuw ontstond daar een opwaking, niet alleen kerkelijk, maar vooral geestelijk. En de leiding had Ds Louis Harms.

Het gevolg van deze opwekking was meerdere bloei van het kerkelijke leven, want de Lutherse kerk was er zeer ingezonken; bovendien, en dat is wel zeer opmerkelijk! drong de liefde tot God tot een krachtig aanvatten van den zendingsarbeid.

Zeker, in Hermannsburg werd veel aan zending gedaan; de dominé ging daarin voor, en de Noord-Duitsche zending plukte er de vruchten van. Maar van nu af ging door de gemeente een bepaalde zendingsbeweging. Finantiële offers werden gebracht, en de boerenjongens, echte zonen der heide, boden zich als zendingelingen aan.

Toen geen enkel zendingsgenootschap, ook de Noord-Duitsche niet, de jongens van de Lüne-

burgerheide kon of wilde aannemen, moest Louis Harms, door de gemeente gedrongen, een eigen zending stichten. Zoo werd de heidenzending op de heide geboren.

De tegenwoordige zendingsdirecteur Schomernus schrijft in een artikel over deze zending in het „Neue Allg. Miss. Zeitschrift”, dat, afgezien van de Broedergemeente, in geen enkele Duitsche zending de hand tusschen zending en gemeente zoo sterk is als in de Hermannsburger zending, ten minste in die eerste tijden. Het waren niet enkele warme zendingsvrienden, die de zaak ter hand namen, maar het werk werd door de liefde, het gebed en de offervaardigheid der gemenele gedragen; de gemeente gaf haar zonen als zendingelingen en haar dochters tot zendelingvrouwen.

Ook de persoon van den stichter dezer zending, Ds Louis Harms, is belangwekkend. Schomernus merkt in zijn boekje: „Die Heidenmission in der Heide”, op, dat Harms een afstammeling der boerenbevolking op de heide was, en hij noemt hem een „boerendominé”. Niet, omdat hij er ook een boerderij op na hield, maar heel zijn persoonlijkheid droeg een boerenstempel, als eenvoud in kleeding en levenswijze, en in denken en spreken en vooral in het prediken een gezonde werkelijkheidszin, en tegenstaan van het onnatuurlijke; hij hield vast aan de boerentradities, en had een hart vol liefde voor den vaderlijken bodem. Hij noemde zich eerst een christen, dan een Lüneburger, en eindelijk een Hermannsburger. Hij leefde met de boerenbevolking geheel mede, verstond hun gedachten, kende hun sterkten en zwakheden, en vond een plaats in hun hart. Zoo was hij de van God verordende man, om de Lüneburgerheide voor de zending te organiseren en te mobiliseren.

Wel eigenaardig is het evenwel, dat de zending niet naar hem genoemd is, zoodat b.v. bij de Gosznersche zending het geval is. Uit het voorafgaande blijkt hiervan duidelijk de oorzaak; niet Harms alleen heeft op deze zending zijn stempel gedrukt, maar niet minder ook de boerenbevolking zelf.

Van Harms nu kan veel goeds worden getuigd; hij was b.v. een man van zoo groote kennis, dat niemand minder dan Prof. Thomasius uit Erlangen, na een bezoek te Hermannsburg verklaarde, dat Harms een sieraad zou zijn voor elke universiteit.

Toch moet zijn groote kracht voornamelijk worden gezocht in zijn innig geloofsleven. Dat maakte zelfs op de vijanden een buitengewonen indruk, welke hen menigmaal ontwapende. Een ieder, die met hem in aanraking kwam, voelde het onmiddellijk: dit is een man, die vast staat in het geloof, en bij wien het christendom een innige, innerlijke en heilige overtuiging is. Daarbij kwam, dat hij met zijn geloof midden in het leven stond; innerlijk geloofsleven en praktisch christendom stonden bij hem in heilige harmonie.

De wording dezer zending en de persoonlijkheid van Harms hebben ze tot iets apart gemaakt. De aard van het landvolk, standvastigheid en getrouwheid, heeft doen volhouden trots talloze bezwaren en moeilijkheden. Maar tevens heeft dit ingewerkt op de zendingsmethode.

Harms vroeg dan ook van zijn zendingelingen niet alleen het verrichten van eigenlijken zendingsarbeid, maar, gelijk zij gewoon waren in hun vroeger beroep en ook tijdens hun opleiding in het zendingshuis, het arbeiden met de handen, om hun eigen brood zoo noodig te verdienen en als voorbeeld voor de inlanders. Om hen bij te staan in dien handenarbeid werden kolonisten hun als „leekbroeders” terzijde gesteld, die zich bij de zendingelingen hadden te vestigen en aan de kultivering en christeniseering van het land en volk hadden mee te werken. Zoo wilde Harms niet slechts eenige zendingelingen, maar kleine Christengemeenten tot de heidenen zenden, die als lichten onder de volken in duisternis moesten lichten.

Al moest men later van deze praktijk afzien, vooral bij het grondvesten der zending in Zuid-Afrika hebben die kolonisten krachtig meegewerkt tot het slagen van den arbeid. En zelfs worden de grondbeginselen nog altijd gehandhaafd. Alle zendingelingen worden bij hun opleiding in handenarbeid geoefend, en bij de zending, met name in Zuid-Afrika, is steeds een landbouwonterneming verbonden. Als voorbeeld wordt genoemd Empangweni, waar de inlandersche pachters op de „zendingsfarm” onder leiding van den zendingeling en de koloniseerende Duitsche boeren tot het landbouwbedrijf worden opgeleid. Zoo is de Hermannsburger zending nog steeds een boerenzending.

Nog een derde trek van deze zending noemen wij: zij is namelijk bij uitstek Lutherisch. Het was niet om een Lutherse zending te stichten, dat Harms met de boeren van de Lüneburgerheide het werk ter hand nam; hij bedoelde oorspronkelijk heelmaal geen concurrentie met de Noord-Duitsche zending. Maar de omstandigheden hebben hem ook hierin geleid. Toen het toch noodzakelijk werd om zelfstandig op te treden, heeft hij zijn zending ene beslist Lutherisch karakter gegeven.

Men had hem eens gevraagd, op welken grondslag het Zendingshuis rustte. Hij verwonderde zich over die vraag, en antwoordde met de wedervraag: „op welken anderen grondslag kan in een Lutherse gemeente in een Lutherisch land door een

Lutherse den dan staan?”

Ook schied den, die a nomen: „V gronde. Da leer geduld langen tijd moeten de (en; en wa college, en gemeente. V den Bijbel belijdenisse

Gelijk wordt, de meerde van Evangelie, en die gek de tegenw Evangelie i Lutherse moet blijv

Natuurlijk niet schuld genen, die verzorging kerk in he goederen l onder de b bij met de rekening w wel ingezie denland m Lutherse dochter tijl

De zendi in Zuid-Af rik gezegd bedorven. wijen naa In één o reikt. Hij l kerkelijk zo woord. Ma burger zen Lutherse staan. Dat dat zoowel afgescheide hun zending

ledertijd i de door Pro zijn onzerzij Kuyper voor de schuld d acute verwe oorspronkelij hand, maar niet aan de geel ik bij Hartjema de plaatst heeft

Het kon Calvin er veroorloof ven een over de Nieuw-O schrift „O (het citaat „Kuyper in deze w bijzondere, hij de ste Gratie”, v dat ons de ontwikkel de werkin doel, een king der van dan v zoo zeer i van het g ons een f voor de e dat zij „ draagt om tot eer e doen trede wereldbese in dit ver dat de ou verzuimde worden; li patres kw „Kuyper ontwikkeli beschaving schap en geheel afg in heilige Hij acht h ling met in openlij een verzor uitwendige